

Nr 438.

Av herrar Holmbäck och Petré, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetarskyddslag m. m.

Den gällande lagen om arbetarskydd utfärdades den 29 juni 1912 och har alltså tillämpats i mer än ett tredjedels århundrade. Så snabbt som utvecklingen skett, är det naturligt att den gamla lagen ersättes med en helt ny lagstiftning. Det förslag till arbetarskyddslag, vilket genom proposition nr 298 underställts riksdagen, har också betydande förtjänster. Arbetarskyddskommittén, vars förslag ligger till grund för propositionen, har ägnat frågan en genomgripande behandling, och efter den omfattande remissbehandlingen har socialministern, med ledning av de framställda anmärkningarna, underkastat kommittéförslaget en översyn, som medfört förbättringar i det av kommittén utarbetade förslaget. I mycket betydande mån har denna översyn resulterat i en beskärning av kommittéförslaget. Att så skett anse vi riktigt, och det sätt, på vilket beskärningen ägt rum, har enligt vår uppfattning varit lyckligt. Över huvud taget anse vi att det i propositionen framlagda lagförslaget bör läggas till grund för ny lagstiftning om arbetarskydd.

På åtskilliga punkter, delvis av central natur, ha vi emellertid invändningar.

Lagförslaget och den ekonomiska situationen.

Propositionens förslag till arbetarskyddslag innehåller betydande inskränkningar i näringslivets möjligheter att anordna nattarbete (treskiftsarbete) och använda minderåriga i arbete. Mot dessa inskränkningar torde, på längre sikt och i stort sett, icke kunna göras några invändningar. Å andra sidan innebära inskränkningarna en beskärning av produktionen, och lämpligheten att genomföra dem under den nuvarande ekonomiska situationen kan därför sättas i fråga. I den programförklaring, som statsministern offentliggjorde den 28 oktober efter regeringens rekonstruktion, säges dagens mest trängande uppgift vara att komma till rätta med de risker och svårigheter, som framkallas av rubbningarna i den yttre och inre balansen. I de riktlinjer för den ekonomiska politiken, som enligt regeringens mening måste följas, ingår en punkt, enligt vilken en fortsatt stegring och effektivisering av produktionen måste ske och produktionshämmande moment i regleringssystemet undanröjas. En sammanställning av, å ena sidan, det i propositionen framlagda förslaget att i stor omfattning genomföra de

inskränkningar, som berörts i det föregående, redan under rådande ekonomiska situation och, å andra sidan, de uttalanden, som nyss ha citerats ur regeringsförklaringen den 28 oktober, gör intryck av en viss brist på enhet i regeringens ekonomiska politik.

Nattarbetet (treskiftsarbetet).

I fråga om *nattarbetet* innebär 19 § i förslaget att i arbetstagares ledighet för nattvila skall ingå tiden mellan kl. 23 och kl. 5. Från denna regel får enligt samma paragraf utan dispens göras undantag (såvida icke natur- eller olyckshändelse eller annan oförutsebar omständighet vållat avbrott i driften eller medfört viss fara eller skada) blott där visst arbete med hänsyn till sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet måste fortgå jämväl nattetid eller eljest bedrivs å tid före kl. 5 eller efter kl. 23. Av ett särskilt uttalande av socialministern (prop. s. 147) framgår att enbart driftsekonomiska skäl icke skola kunna motivera att en verksamhet hänföres till sådant arbete, som måste fortgå jämväl nattetid. »Undantagsbestämmelsen bör sålunda icke anses omfatta fall, där på grund av att den maskinella utrustningen är mycket dyrbar treskiftsarbete utgör en förutsättning för att verksamheten skall bli lönande» (prop. s. 147). När särskilda omständigheter föranleda därtill må emellertid enligt 20 § arbetarskyddsstyrelsen medgiva att arbetstagare användes till arbete å tid mellan kl. 23 och 5 i vidare utsträckning än som följer av de bestämmelser, vilka nu refererats, och socialministern säger att för det fall att den maskinella utrustningen är mycket dyrbar »möjligen» dispens kan ifrågakomma efter prövning av de föreliggande omständigheterna. »Brådskanie leveranser» böra dock, enligt socialministerns uttalande till statsrådsprotokollet, icke alltid utgöra tillräckliga skäl till dispens. »En företagare, som åtagit sig så stora leveranser, att han på förhand bort inse att dessa icke skulle kunna fullgöras utan tillgripande av nattarbete, bör i allmänhet icke kunna påräkna dispens, såvida icke sådan kan anses motiverad av andra skäl. Eljest skulle nattarbetsförbudet lätt kunna göras illusoriskt» (prop. s. 148). Enligt övergångsbestämmelserna till den nya lagstiftningen skall emellertid gälla att arbete, som vid tiden för den nya lagens ikraftträdande bedrivs å tid mellan kl. 23 och 5, fortfarande må utan hinder av 19 § bedrivs mellan dessa klockslag under ett år efter lagens ikraftträdande. Skulle ytterligare anstånd behövas, föreligger, som socialministern även påpekar, möjligheten att söka dispens (prop. s. 148).

Under de närmaste åren och vid liknande kriser i framtiden torde man emellertid vara tvungen att låta arbete fortgå mellan kl. 23 och 5 av en annan omständighet än arbetets natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet. Det är nödvändigt för landet att i möjligaste mån exportera varor. Tag till exempel järnindustrien! I det svenska ekonomiska program, som regeringen avlämnat till organisationen för europeiskt eko-

nomiskt samarbete och som för några dagar sedan utdelats till riksdagens ledamöter, intar gruppen »järn och stål» en betydande plats. Utbyggnaden av järn- och stålindustrien väntas komma att medföra en besparing av utländsk valuta av cirka 100 miljoner dollars årligen, och 1952/1953 väntas importen av järn och stål hava minskat med två tredjedelar och exporten hava fördubblats. Inom gruppen »järn och stål» ingå valsverken, inom vilka nattarbete, i form av treskift, är vanligt. Om lagförslaget upphöjes till lag, torde olika valsverk komma under olika regler. Vissa valsverk stå i förbindelse med martinugnar, så att järnet kan valsas innan det hunnit svalna och alltså utan att man behöver värma det på nytt, och där kommer arbetet att få fortgå även mellan kl. 23 och kl. 5, enär arbetet »måste» fortgå på grund av den industriella produktionens eget förlopp. Vid valsverk, som icke stå i förbindelse med martinugnar utan där järnet måste värmas på nytt, »måste» icke arbetet fortgå jämväl nattetid, och där inträder alltså förbudet i 19 §. Vid dessa sistnämnda valsverk, som intaga en betydande plats i landets industriella produktion, sänker man alltså produktionen med en stor procentsats, samtidigt som man förklarar att landets produktion av järn och stål måste ökas. Särskilt i fråga om dessa valsverk vore det intressant att få kännedom om huruvida vid den ekonomiska planens utarbetande man även lagt förslaget om nattarbetets slopande till grund. Det riktiga synes vara att man i 19 § föreskrev att arbete finge bedrivas nattetid även då så erfordrades för att under ekonomisk kris främja landets export. Vi föreslå att paragrafen ändras i denna riktning.

När socialministern icke i lagtexten föreslagit, att även driftsekonomiska skäl böra giva möjlighet att anordna nattarbete, och anger det som tvivelaktigt, huruvida dispens kan erhållas på grund av dylika skäl — ty detta torde väl ligga i ordet »möjligen»; i varje fall ligger däri ett angivande av att dispenser böra ges mycket sparsamt — så tar han enligt vår uppfattning för liten hänsyn till den ekonomiska situationen både nu och under normal tid. Det kan vara nationalekonomiskt slöseri att icke tillåta arbete i treskift, då det gäller att sköta en maskin, som kostar miljoner kronor och kan hållas i gång dygnet runt med ett fåtal arbetare. Här är att märka att Sveriges industri har att uthärda konkurrens med industrien i länder, där överhuvud icke finnes förbud mot nattarbete. Till dessa länder hör, om icke ny lagstiftning antagits sedan arbetarskyddskommittén framlade sitt betänkande, England. Denna konkurrens från utländsk sida har betonats av Kooperativa förbundet, då detta ifrågasätter lämpligheten av att man i nuvarande situation skrider till införandet av ett allmänt nattarbetsförbud i vårt land. För att ett svenskt industriföretag skall ha möjlighet att beställa en maskin, som ekonomiskt icke kan drivas annat än i treskiftsbruk, måste, såsom propositionen är avfattad, företaget först söka dispens för att kunna våga beställa maskinen, och denna dispens skall, om den linje skall följas, som ligger bakom socialministerns uttalande till statsrådsprotokollet, en-

dast ges i undantagsfall — om den nu skall kunna ges överhuvud. Vi kunna icke finna att detta är ägnat att främja den utveckling av vår industri till största möjliga effektivitet och högvärdighet, som nu framstår som en så bjudande nödvändighet. Enligt vår uppfattning bör därför i 19 § inskrivas att avvikelse från paragrafens i första stycket uttryckta huvudregel även får ske, då av betydande driftsekonomiska skäl visst arbete bör äga rum mellan kl. 23 och 5. I varje fall bör från riksdagens sida till lagtexten fogas en kommentar, som utsäger att dispens skall givas då viktiga driftsekonomiska skäl tala därför.

Ett bland de mest karakteristiska dragen i det läge, till vilket utvecklingen fört oss, är att företagarna åtagit sig leveranser för årtal framåt. Självva ha de även kontrakterat om t. ex. inköp av maskiner att levereras först kanske om flera år. Varken då de uppträtt som säljare eller som köpare ha företagarna haft kännedom om att lagstiftningen skulle ändras: att deras rätt att använda nattarbetstid skulle inskränkas resp. att dispens skulle fordras för full användning av en dyrbar maskin, som vid färdigställandet av den ekonomiska kalkylen beräknats för treskiftsbruk. Situationen är alltså i dessa fall en helt annan än den, för vilken socialministern uttalat att »brådslande leveranser» ingalunda alltid synas böra utgöra tillräckliga skäl för dispens. På grund av de många faktiskt gällande kontrakten om leverans först efter mycket lång tid synes den ettårstid, om vilken övergångsbestämmelserna tala, böra utsträckas, förslagsvis till tre år. Särskilt om de förslag till ändringar i 19 § resp. i motiveringen till denna, vilka framförts i det föregående, icke vinna bifall, tala för en dylik lösning även hänsyn till önskvärdheten att främja produktionen vid övervinnandet av den nuvarande krisen. Regeringens ekonomiska program förutsätter att ekonomisk balans skall kunna uppnås på fyra år. På många håll anses denna beräkning vara alltför optimistisk. Utsträcket då icke den föreslagna ettåriga övergångsbestämmelsen till att gälla åtminstone tre år, alltså till en tidpunkt, då krisen tidigast kan anses i huvudsak övervunnen, blir följden att våra industriföretag i betydande omfattning måste söka dispens för att kunna vara i stånd att i full utsträckning spanna sina krafter för att lämna bidrag till den ekonomiska krisens övervinnande. Tydligt är då även att bestämmelsen bör bringas att omfatta det fall att visserligen icke treskiftsarbete bedrives å ett arbetsställe vid tiden för lagens ikraftträdande men å arbetsstället därefter installeras före lagens ikraftträdande kontrakterade maskiner, vilka av driftsekonomiska skäl böra användas dygnet runt.

Innan vi lämna propositionens regler om nattarbete må ytterligare en synpunkt beröras.

Reglerna om förbud mot nattarbete äro motiverade särskilt ur folkhälsans synpunkt. Vi anse att det skulle vara riktigt att tillgodose folkhälsosynpunkten även genom en bestämmelse med förbud mot att använda andra arbetstagare till nattarbete än som genom intyg av läkare förklarats dugliga

till sådant arbete. Även om det i dagens situation är ogörligt att kräva sådant intyg, så visar den omständigheten att antalet i treskiftsarbete sysselsätta är begränsat till omkring 50 000 personer (jfr prop. s. 132; 1938 var antalet i treskift sysselsätta 51 583), att man inom överskådlig tid skulle kunna införa krav därpå. Detta förhållande skulle måhända, i varje fall tills pågående undersökning av nattarbetets fysiologiska verkningar hunnit avslutas, kunna vara ett ytterligare skäl till att undvika så stora skärpningar av de nuvarande bestämmelserna som föreslagits i propositionen.

I varje fall synes emellertid böra betonas att den möjlighet att medgiva undantag från förbudet mot nattarbete, vilken öppnas genom 20 § andra stycket, endast bör utnyttjas i den omfattning som i lagtexten direkt utsäges, nämligen då ohälsa eller överansträngning ej skäligen kan befaras uppkomma därigenom. Socialministerns uttalande (prop. s. 146), att då arbetstagarna anse den nuvarande skiftesindelningen lämpligare, dispens i allmänhet synes böra beviljas, står enligt vår uppfattning icke fullt i enlighet med lagtextens krav att ohälsa och överansträngning skulle kunna befaras uppkomma.

Minderårigas användande till arbete.

I fråga om rätten att i arbete sysselsätta *minderåriga* innebär propositionen betydande inskränkningar i de nu gällande rättsreglerna. Minderårig får nu principiellt användas till arbete från det att han fyllt 13 år. För framtiden skall han få användas till arbete först från det kalenderår, under vilket han fyller 14 år. I bergverks-, bruks-, fabriks-, hantverks- eller annat industriellt arbete eller byggnadsarbete, ändock att det ej är att hänföra till industriellt arbete, eller skogsavverknings- eller kolningsarbete eller arbete med transport av personer eller gods får enligt gällande lag minderårig användas först då han nått 14 år. Förslaget till arbetarskyddslag höjer denna gräns till 15 år samt fogar till den i den äldre lagen gjorda uppräknningen även bl. a. hotell-, restaurang- eller kaféerörelse. Till arbete under jord i stembrott eller gruva får enligt gällande rätt minderårig användas först då han nått 16 år. Till dylikt arbete får enligt lagförslaget minderårig överhuvudtaget icke användas förrän efter dispens, vilket innebär att principiellt rätten för någon att taga arbete på sådana arbetsplatser icke inträder förrän han fyllt 18 år.

Den av dessa inskränkningar i rätten att använda minderårig arbetskraft, mot vilken invändningar kunna göras, gäller höjningen av gränsen för rätt att få sysselsättning i industriellt arbete från 14 till 15 år. Denna höjning betyder att en icke obetydlig del av en årskull tages bort från arbetet inom industri, hantverk och därmed jämställt arbete. Följden härav måste bli att i motsvarande mån äldre fullvärdig arbetskraft måste användas för de sysslor, med vilka den yngsta arbetskraften hittills sysslat. Det ter sig tveksamt att just nu, då man så väl behöver all arbetskraft, genomföra den nya

regeln, som icke mildras av annan övergångsbestämmelse än att minderårig, som vid lagens ikraftträdande redan användes till arbete, får fortsätta med detta.

Även andra skäl synas tala för att på förevarande punkt en ändring i lagförslaget bör äga rum.

Både gällande lag och det förslag, som nu förelagts riksdagen, stadga att minderårig oavsett sin ålder icke må användas till arbete innan han inhämtat den för folkskolan bestämda lärokursen eller däremot svarande kunskaper och färdigheter eller ock erhållit behörigt tillstånd att lämna folkskolan. Då skolplikten förlänges, kommer alltså automatiskt en höjning att äga rum av den tidpunkt, då minderårig får sättas i arbete. Genom att nu emellertid förslaget redan innan skolplikten är förlängd höjer den ålder, då minderårig tidigast får sättas i industriellt eller därmed likställt arbete, uppkommer en avsevärd tidsintervall mellan det att den minderårige slutar skolan och han får inträda i industrien eller annan därmed jämställd näring. Det kan icke antagas, att i regel den minderårige kommer att under denna tid gå sysslolös; både han själv och hans föräldrar torde i det stora flertalet fall önska att han skall få någon inkomst. Ofta är en dylik inkomst till betydande hjälp för föräldrarna. Då kommer det emellertid att finnas sannolikhet för att de minderåriga komma att gå till service- och småindustrier, och därigenom även sannolikhet för att de sedan i betydande mån komma att stanna i dessa. Andra industriers redan nu mycket stora svårigheter att få arbetskraft komma då att ökas. Det kan framhållas att i det svenska ekonomiska program, som redan berörts, direkt framhålls angelägenheten av »att arbetskraft, som kan komma att friställas, icke suges upp av service- och småindustrier på hemmamarknaden, utan tillföres de industrier, vilkas produktion är av särskild betydelse för Sveriges ekonomiska balans».

På grund av vad nu anförts få vi yrka att ändring företages i 24 § av förslaget till arbetarskyddslag. Vi vilja emellertid icke gå så långt, att vi föreslå bibehållandet av den nuvarande regeln om fjorton år såsom minimi-ålder för anställning av minderåriga i verksamhet varom här är fråga. Vi anse att en lämplig bestämmelse skulle vinnas, om man vid bestämmande av den tidpunkt, då minderårig först får användas i industriellt och därmed i arbetarskyddslagen jämställt arbete, använder samma princip som socialministern tillämpat, då han föreslagit tidpunkten, då minderårig först får användas i arbete överhuvud, men skjuter denna tidpunkt ett år. 24 § arbetarskyddslagen skulle då börja: »Minderårig, som ej fyllt eller under kalenderåret fyller femton år, må icke användas till hantverks- eller industriellt arbete, byggnadsarbete, — — —.» Man får då även samma bestämning av tidpunkten, vilken socialministern använt i 24 § andra stycket. Detta stycke kan vid bifall till vårt förslag utgå. Genom en formulering efter den av oss föreslagna linjen skulle industrien tillföras vida mera ung-

dom än som skulle bli fallet enligt det i propositionen framlagda lagförslaget, samtidigt med att man dock även i viss utsträckning tillgodosett de synpunkter, på vilka propositionen i förevarande hänseende är byggd.

Även av ett skäl som icke är berört i det föregående skulle en formulering av den natur vi föreslagit vara lämplig. Det finnes stora industrier, vilka anordnat undervisning i allmänbildande ämnen för den ungdom, som är anställd därstädes. Det kan ofta vara lämpligt att denna undervisning, som tydligen har karaktär av en påbyggnad på folkskolekursen, börjar samtidigt som skolterminerna, och det är därför fördelaktigt, om de minderåriga anställas i sitt arbete i industrien i fråga vid början av en skoltermin. Genom att rätten för ungdom att vinna anställning i industri i stor utsträckning räknas från ett årsskifte, underlättas att de unga börja sitt arbete ungefär samtidigt som undervisningen begynner.

I fråga om gruvindustrien rör propositionen vid svärbemästrade förhållanden. Gruvindustrien har redan nu stora svårigheter att rekrytera sin arbetskraft. Som belägg härför behöver endast hänvisas till en artikel i Tiden, 1946 s. 52, av ombudsmannen i Gruvindustriarbetarförbundet Erik Gonäs, »Arbetskraftstillgång och arbetsförhållanden inom gruvindustrien». Det är att befara att dessa svårigheter komma att öka genom en höjning av minimiåldern till 18 år för rätt att bli anställd i gruva. Någon ändring på denna punkt av Kungl. Maj:ts förslag anse vi oss icke böra föreslå, men vi anse att riksdagen bör uttrycka önskvärldheten av att dispens från förbudet — vilken alltid förutsätter att vid läkarbesiktning den dispensökande befunnits äga god hälsa och kroppsutveckling — meddelas efter liberala grundersatser.

Kvinnors sysselsättande i hantverks- och industriellt nattarbete.

De särskilda bestämmelser om kvinnors användande i industriellt arbete, som propositionen innehåller, medföra icke några mera betydande inskränkningar i den industriella produktionen, och över huvud taget anse vi dem fullt motiverade. På en punkt få vi emellertid yrka på en ändring i de regler, som föreslås i propositionen.

Den gällande rätten stadgar att kvinnor, som användas till industriellt arbete å arbetsplats, å vilken i regel användas minst tio arbetare, skola för nattvila beredas oavbruten ledighet från arbetet under minst elva timmar varje dygn. I denna tid skall ingå tiden mellan kl. 22 och 5. 36 § i förslaget till arbetarskyddslag vidgar bestämmelsen till då kvinna användes till hantverks- eller industriellt arbete över huvud. I ett hänseende torde emellertid den regel, Kungl. Maj:t alltså föreslagit, vara för stel.

På åtskilliga orter är skiftarbetet för männen ordnat så att en grupp börjar kl. 6 och en annan grupp sedermera slutar kl. 23. För arbetets organisation kan det vara önskvärt att män och kvinnor börja sitt arbete samtidigt, och även för kvinnorna kan det stundom vara önskvärt att få sitt

skiftarbete förlagt till samma begynnelse- och slutpunkter. Många kvinnor lorde f. ö. föredraga att arbeta till kl. 23, för att därefter de dagar, då de skola börja sitt arbete på morgonen, behöva inställa sig först kl. 6. Vi föreslå därför att 36 § får den lydelsen att kvinna, som användes i hantverks- eller industriellt arbete, skall för nattvila hava elva timmars oavbruten ledighet och att i denna tid skola ingå sju timmar mellan kl. 22 och kl. 6. Ifrågasättas kan för övrigt om icke för vinnande av enhetliga arbetstidsförhållanden enahanda bestämmelser böra tillämpas för minderåriga arbetstagare över 16 år.

Det kan här antecknas att i andra artikeln av den konvention om kvinnors nattarbete i industrien, vilken antogs vid sammanträde i San Francisco i juli i år med Internationella arbetarorganisationens administrationsråd, stadgas att kvinnor, som arbeta i industrien, skola beredas oavbruten ledighet under elva timmar per dygn, av vilka sju skola vara förlagda mellan kl. 22 och kl. 7. Denna konvention har alltså gått in för en ännu större frihet att förlägga arbetsvilan för kvinnor än vi föreslå. I andra artikeln av den vid samma sammanträde antagna konventionen om minderårigas arbete i industrien förlägges likaledes den obligatoriska nattledigheten för minderåriga så, att sju timmar av ledigheten, som skall omfatta tolv sammanhängande timmar, skola ligga mellan kl. 22 och 7.

Veckovila.

Den gällande lagen om arbetarskydd stadgar att för varje period av sju dagar arbetarna skola i regel åtnjuta sammanhängande ledighet av minst 24 timmars varaktighet. Förslaget till arbetarskyddslag stadgar åter (21 §), att för varje period om sju dagar arbetstagare skall, där ej särskilda förhållanden tillfälligtvis påkalla undantag, åtnjuta 24 timmars sammanhängande ledighet. Mot den skärpning, som ligger i den nya bestämmelsen, ha vi ingen erinran. Genom att förslaget om arbetarskyddslag utsträcker reglerna om arbetarskyddet till jordbruket, komma emellertid reglerna om veckovila att omfatta även lantarbetarna, bl. a. djurskötarna, och då man avser att upphäva en övergångsbestämmelse till den lag den 12 juni 1931, varigenom bl. a. 5 § 1) arbetarskyddslagen fick ändrad lydelse, komma stadgandena om veckovila att gälla för även andra slag av sysselsättning än för vilka stadganden om sådan vila funnits förut. De nya reglerna om veckovila innebära alltså en betydande utsträckning i jämförelse med förut gällande rätt. Under remissbehandlingen av arbetarskyddskommitténs förslag till arbetarskyddslag gjordes därför bl. a. gällande att djurskötarna, fastighetsarbetarna och flottningsarbetarna borde undantagas från de nya reglerna. Socialministern anser emellertid att frågor om veckovila för dessa kategorier arbetstagare böra ordnas genom ett dispensförfarande, därvid en dispens, som meddelas, skall kunna förklaras omfatta även andra än dem, som själva eller genom sina organisationer begärt den (prop. s. 172).

I detta hänseende ha vi annan uppfattning. Det kan naturligen utan vidare antagas att de arbetstagarkategorier, varom här är fråga, skola under avtalsförhandlingarna tillvarataga de intressen i fråga om veckovila, som äro möjliga att tillgodose. Då det dessutom, bl. a. beträffande djurskötarna, torde vara omöjligt att tillämpa stadganden, som ansluta sig till vad förslaget till arbetarskyddslag innehåller beträffande veckovila, anse vi det bäst att dessa kategorier undantagas från den nya lagen. Genom ett dylikt undantag undgår man därjämte på en punkt dispensväsende och därmed följande mångskriveri.

Centraliseringstendenserna i förslaget till arbetarskyddslag.

Ett bland de mest karakteristiska dragen i förslaget till arbetarskyddslag är att det till arbetarskyddsstyrelsen centraliserar avgörandet av dispensfrågor. Styrelsen skall meddela dispenser från stadgandet att arbete icke skall bedrivas mellan kl. 23 och 5 (20 §), från reglerna om veckovila (21 §), från stadgandet att minderårig icke får anställas i arbete förrän det kalenderår, under vilket han fyller 14 år (23 §), från stadgandet att minderårig icke får före 15 års ålder användas till industriellt eller därmed av arbetarskyddslagen likställt arbete (24 §), från regeln att minderårig icke får användas till arbete under jorden i gruva eller stenbrott (25 §), från årlig läkarbesiktning av minderåriga (29 §), från regeln att minderårig icke må användas i strid mot innehållet i läkarbetyg, som finnes infört i den minderåriges arbetsbok (30 §) o. s. v. Endast då det gäller dispenser enligt 23 eller 29 §§ äger arbetarskyddsstyrelsen överlämna åt yrkesinspektör att fatta beslut (72 §).

Det är uppenbart att nu nämnda centralisering måste leda till byråkratisering och pappersexercis. Arbetarskyddsstyrelsen måste remittera inkommande dispensansökningar till yrkesinspektören. Denne måste i ärendet avfatta ett skriftligt utförligt motiverat yttrande. Utarbetandet av detta måste taga avsevärd tid. Stundom kan det bliva fråga om skriftväxling. Centraliserandet till arbetarskyddsstyrelsen av frågorna om dispens enligt arbetarskyddslagen synes vara lika oriktigt som om man skulle i lantmäteristyrelsen centralisera alla frågor om fastställelser av avstyckningar. Det strider också mot de tendenser till — eller i varje fall önskemål om — decentralisering, som på senare tid visat sig. Det riktiga synes vara att avgörandet av de tiotusentals ärenden årligen, varom det här kan komma att röra sig, anförtros åt yrkesinspektören. Han har den lokalkännedom, vilken saknas hos arbetarskyddsstyrelsen, som dessutom, i det stora flertalet fall, måste avgöra ärendena på grundval av blott skriftligt material. Motivet till centraliseringen är givetvis önskan att få en fullt enhetlig lagtillämpning. Tillräcklig garanti för en enhetlig tillämpning av arbetarskyddslagen torde emellertid vinnas dels genom de anvisningar, som sty-

relsen äger utfärda, och dels genom att de enskilda äga att hos styrelsen överklaga yrkesinspektörernas avgöranden.

På grundval av den motivering, som nu angivits, få vi yrka att riksdagen ville bestämma att beslutanderätten i fråga om dispens bör uppdragas åt yrkesinspektören, då det gäller tillämpning av 21, 24, 25, 29 §§, 33 §, med undantag då det gäller dispens enligt regeln under a), 37 § och 56 §. Då det gäller gruvförhållanden betyder det att beslutanderätten skulle uppdragas åt bergmästaren i hans egenskap av specialinspektör (prop. s. 315). Övriga dispensfall torde kunna, av skäl, som här icke torde behöva angivas, gå direkt till beslut av arbetarskyddsstyrelsen.

Arbetarskyddslagen och tillämpningsföreskrifterna därtill.

Arbetarskyddskommittén föreslog att en omfattande arbetarskyddslag jämte därtill hörande ingående anvisningar skulle utfärdas såsom civillag. Kungl. Maj:ts förslag går på en annan linje. I arbetarskyddslagen, såsom den utformats i propositionen, upptagas endast de grundläggande föreskrifterna om arbetarskyddet. Till lagen skola därför fogas tillämpningsföreskrifter, vilka skola utfärdas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning. Såsom hittills skall det därjämte ankomma på det centrala tillsynsorganet att meddela erforderliga råd och anvisningar till ledning vid lagens tillämpning (prop. s. 53). Den nya tillämpningskungörelsen skall enligt vad socialministern meddelar innehålla bestämmelser om anmälningsskyldighet då ny industriell anläggning startas i lokal, som tidigare varit upplåten till annat ändamål, och byggnadslov icke erfordras (prop. s. 114), och däri skola givas föreskrifter om prövningsrätt för yrkesinspektionens chefsmyndighet i fråga om arbetslokaler, som helt ligga under jord eller äro insprängda i berg (prop. s. 122). Även föreskrifter i fråga om utfärdandet för minderårig av arbetsbok med tillhörande läkarintyg, om skyldighet för arbetsgivare som använder minderårig arbetskraft att göra anmälan därom och föreskrifter om läkarbesiktningarnas anordnande skola finnas i tillämpningskungörelsen (prop. s. 213). Beträffande anvisningarna meddelar socialministern att det syfte, som ligger bakom yrkandena om tillskapande av en särskild arbetarskyddslag för jordbruket, synes bäst kunna tillgodoses genom utfärdandet av praktiska anvisningar för lagens tillämpning på detta arbetsområde och att det torde böra ankomma på arbetarskyddsstyrelsen att utarbeta en sådan vägledning (prop. s. 79). Härutöver meddelar socialministern att yrkesinspektionens chefsmyndighet bör utfärda erforderliga anvisningar beträffande vissa slag av arbetslokaler, där speciella anvisningar för arbetarskyddet äro påkallade (prop. s. 121).

Den i propositionen föreslagna uppdelningen av författningsstoffet i en del, som utfärdas i civilrättslig väg, och en del, som får administrativ karaktär, anse vi vara riktig. En dylik uppdelning står i överensstämmelse med

det sätt, på vilket man förfarit på andra av lagstiftningens områden: byggnadslagen kompletteras av en byggnadsstadga, brandlagen av en brandstadga, väglagen av en vägstadga o. s. v. Genomgående grundsats har därvid varit att söka undvika att belasta den lagstiftning, som får civillags karaktär, med detaljbestämmelser, som ofta måste ändras. Givetvis ha vi ej heller erinran mot att arbetarskyddsstyrelsen utfärdar anvisningar. På vissa punkter kunna vi emellertid ej följa propositionens förslag.

De föreskrifter, som skola givas i fråga om tillämpningen av arbetarskyddslagen å jordbruket, äro uppenbarligen av stor vikt, särskilt då därigenom en helt ny lagstiftning skall introduceras för landets viktigaste näring. Enligt vår uppfattning böra icke dessa föreskrifter givas i form av anvisningar, som meddelas av arbetarskyddsstyrelsen, utan, efter vederbörlig utredning, av Kungl. Maj:t. De böra därvid helst vara del av den tillämpningskungörelse, som skall utfärdas.

Detsamma gäller beträffande de föreskrifter, som behövas om anordningar i vissa lokaler för arbetarskyddet. Genom dylika föreskrifter kan t. ex. hantverks- och småindustri, som för närvarande bedrives i gamla lokaler, iklädas avsevärda kostnader. Det synes då som om även på detta område föreskrifterna böra meddelas i tillämpningskungörelsen. De böra i varje fall meddelas av Kungl. Maj:t, som har vida större möjlighet än arbetarskyddsstyrelsen att allsidigt bedöma de ekonomiska förhållanden, vilka här göra sig gällande. Vi tillåta oss påpeka, att dessa förhållanden enligt vår uppfattning för närvarande tala för återhållsamhet beträffande kraven på näringslivet, bl. a. beträffande kraven på omgestaltning av lokaler, som nu begagnas av hantverk och småindustri.

Tillämpningskungörelsen själv och de övriga centrala bestämmelser, Kungl. Maj:t kan utfärda för att bilda komplement till arbetarskyddslagen, böra emellertid, å sin sida, utfärdas först efter riksdagens hörande. Så har varit fallet med byggnadsstadgan, vägstadgan och åtskilliga andra författningar, som utfärdats administrativt för att komplettera lagstiftning, som utfärdats såsom civillag. Att tillämpningskungörelsen underställes riksdagen för yttrande är så mycket mera berättigat som arbetarskyddslagstiftningens praktiska utformning kommer att på ett avgörande sätt bestämmas av den administrativa lagstiftning, som står vid dess sida. Då arbetarskyddslagen icke skall träda i kraft förrän den 1 juli 1949 och då enligt vad socialministern upplyser i propositionen (s. 327), på grundval av arbetarskyddskommitténs betänkande och remissyttrandena utkast till en tillämpningskungörelse utarbetats inom socialdepartementet, finnes icke hinder att tillämpningskungörelsen underställes 1949 års riksdag.

Vi hemställa, att riksdagen, samtidigt med att den för sin del antager ny arbetarskyddslag, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att den blivande tillämpningskungörelsen till arbetarskyddslagen måtte omfatta även frågorna om arbetarskyddslagets tillämpning å jordbruket och om de an-

ordningar för arbetarskydd, som kunna behövas i vissa lokaler, och att tillämpningskungörelsen måtte underställas riksdagen för yttrande.

Under anhållan att vederbörande lagutskott ville utarbeta de lagtexter, som erfordras vid ett bifall till de önskemål, vi i det föregående uttalat, få vi sammanfattningsvis hemställa,

att riksdagen ville vid behandlingen av propositionen nr 298 göra de ändringar i förslaget till arbetarskyddslag, varom ovan hemställts, samt göra de uttalanden och avlåta den skrivelse varå ävenledes i det föregående yrkats.

Stockholm den 2 november 1948.

Åke Holmbäck.

Folke Petré.
